

ఈ వారం విద్యలో..

ఆదివారం	సోమవారం	మంగళవారం	బుధవారం	గురువారం	శుక్రవారం	శనివారం
ఇంగ్లీష్/English Language General Studies- Current Affairs	జనరల్ స్టడీస్/ఆర్ఆర్బి IBPS Exams special	జనరల్ స్టడీస్/ఆర్ఆర్బి IBPS Clerks Prelims	జనరల్ స్టడీస్/ఆర్ఆర్బి Tenth Class Special	జనరల్ స్టడీస్/ఆర్ఆర్బి Tenth Class Special	జనరల్ స్టడీస్/ఆర్ఆర్బి Intermediate Special	జనరల్ స్టడీస్/ఆర్ఆర్బి Intermediate Special

కేంద్ర మంత్రుల జీతభత్యాలు ఎలా నిర్ణయిస్తారు?

భారత రాజ్యాంగం బ్రిటిష్ తరహాలో పార్లమెంటరీ వ్యవస్థను ఏర్పరచిన కారణంగా, మన రాజకీయ పరిపాలనా వ్యవస్థలో ప్రధాన మంత్రి అధ్యక్షతన ఉన్న మంత్రి మండలి వాస్తవ కార్యనిర్వహణాధికారిగా ఉంటుంది.

పార్లమెంటరీ వ్యవస్థ ప్రభుత్వ సూత్రాల గురించి భారత రాజ్యాంగంలో (ప్రస్తావన) పూర్తి వివరాలు లేవు. కానీ రెండు ప్రకరణలు (74, 75) వీటి గురించి తెలియజేస్తున్నాయి.

ప్రకరణ 74: భారత రాష్ట్రపతికి విధుల నిర్వహణలో సహాయ, సలహాలను అందించడానికి ప్రధాని అధ్యక్షతన మంత్రి మండలి ఉంటుంది. మంత్రి మండలి సలహా మేరకు రాష్ట్రపతి తన విధులను నిర్వహిస్తాడు.

ప్రకరణ 74(2): మంత్రి మండలి రాష్ట్రపతికి ఇచ్చిన సలహాల గురించి ఏ న్యాయస్థానాల్లో కూడా ప్రశ్నించరాదు.

ప్రధాన మంత్రి అధ్యక్షతన మంత్రి మండలి ఇచ్చిన సలహాలను తప్పనిసరిగా పాటించాలా? లేదా తన వివక్షణాధికారాన్ని వినియోగించవచ్చా? అనే అంశంపై మౌలిక రాజ్యాంగంలో స్పష్టత లేదు.

పార్లమెంటరీ సంప్రదాయాల ప్రకారం రాష్ట్రపతి మంత్రిమండలి సలహా మేరకు తన విధులను నిర్వహించాలి. ఇదే విషయాన్ని ప్రథమ రాష్ట్రపతి రాజేంద్రప్రసాద్ Indian law institute లో ప్రసంగిస్తూ రాజ్యాంగంలో మంత్రి మండలి నిర్ణయాన్ని తప్పనిసరిగా పాటించాలనే నిబంధన ఏది లేదని అభిప్రాయపడ్డారు.

- 1955లో రామ్ జయలీ v/s పంజాబ్ కేసులో మంత్రిమండలి సలహా మేరకు రాష్ట్రపతి తన విధులను నిర్వహించాలని సుప్రీంకోర్టు తీర్పు ఇచ్చింది. ఇదే అభిప్రాయాన్ని రామ్ v/s ఇందిరా (1971) అలాగే షంషేర్ సింగ్ v/s పంజాబ్ (1974) కేసుల్లో కూడా పునరుద్ఘాటించింది. పైన ఉదహరించిన సందర్భాలలో 1976లో 42వ రాజ్యాంగ సవరణ ద్వారా తొలిగిపోయింది. దీని ప్రకారం రాష్ట్రపతి మంత్రి మండలి సలహా మేరకు తన విధులను నిర్వహించాలి.
- అయితే 1978లో 44వ రాజ్యాంగ సవరణ ద్వారా మరోసారి అధికరణ 74ను సవరించారు. దీని ప్రకారం రాష్ట్రపతి ఆమోదానికి పంపిన బిల్లులను, ప్రతిపాదనలను తిరిగి మంత్రి మండలికి పునఃపరిశీలనకు పంపవచ్చు లేదా యధాతథంగా రాష్ట్రపతి ఆమోదానికి తిరిగి పంపవచ్చు. ఈ పర్యాయం తప్పనిసరిగా తన ఆమోదాన్ని తెలపాలి ఉంటుంది.
- రాష్ట్రపతి తప్పనిసరిగా మంత్రి మండలి నిర్ణయాన్ని పాటించాలి ఉంటుంది.
- నిబంధన 75 ప్రకారం ప్రధాన మంత్రిని రాష్ట్రపతి నియమిస్తారు ప్రధానమంత్రి ఇచ్చిన సలహా మేరకు రాష్ట్రపతి ఇతర మంత్రులను నియమించాలి.
- మంత్రిమండలి సంఖ్య గురించి కానీ, మంత్రుల వర్గీకరణ గురించి కానీ మౌలిక రాజ్యాంగంలో ప్రస్తావన లేదు.
- 1966లో మొదటి పరిపాలన సంస్కరణల కమిషన్ కేంద్ర మంత్రిమండలి సభ్యుల సంఖ్య పార్లమెంటు సభ్యుల సంఖ్యలో 10 శాతానికి మించకుండా ఉండాలని సూచించింది.

చింది.

- 91వ రాజ్యాంగ సవరణ చట్టం 2008 ద్వారా మంత్రి మండలిలో ప్రధాన మంత్రితో సహా మంత్రుల సంఖ్య, సభ సభ్యుల మొత్తం సంఖ్యలో 15 శాతానికి మించరాదు.
- ఈ నిబంధన ప్రకారం కేంద్ర మంత్రి మండలి సభ్యుల సంఖ్య 83కు మించరాదు.
- పార్టీ ఫిరాయింపు కారణంగా ఏ రాజకీయ పార్టీకి చెందిన వ్యక్తి అయినా అనర్హతకు గురైతే ఆ వ్యక్తిని మంత్రిగా నియామకానికి అర్హుడు కాదు. ఈ అంశాన్ని కూడా 91వ రాజ్యాంగ సవరణ చట్టం 2008లో చేర్చారు.
- రాష్ట్రపతి అభిష్టం మేరకు మంత్రులు తమ పదవుల్లో ఉంటారు.
- మంత్రిమండలి లోక్ సభకు సమష్టిగా బాధ్యత వహిస్తుంది.
- మంత్రులతో ప్రమాణస్వీకారం చేయించేది రాష్ట్రపతి
- మంత్రుల జీతభత్యాలను పార్లమెంటు నిర్ణయిస్తుంది.
- పార్లమెంటులో ఏ సభల్లోనూ వరుసగా ఆరు నెలలపాటు సభ్యుడిగా ఉండని మంత్రి పదవిని కోల్పోతాడు.

మంత్రులు-రకాలు

భారతదేశ తొలి ప్రధాని జవహర్ లాల్ నెహ్రూ ప్రభుత్వం మంత్రిమండలి వర్గీకరణ కోసం ఎన్. గోపాలస్వామి అయ్యంగార్ అధ్యక్షతన ఒక కమిటీని 1949లో ఏర్పాటు చేసింది. ఈ కమిటీ ఇంగ్లండ్ లోని మంత్రి మండలి 3 రకాలుగా వర్గీకరించింది.

- కేబినెట్ మంత్రులు-అధిక హోదా కలిగి ఉంటారు.
- స్టేట్ మంత్రులు-రెండో హోదా కలిగి ఉంటారు
- డిప్యూటీ మంత్రులు-తక్కువ హోదా కలిగి ఉంటారు

- ఈ వర్గీకరణ కేవలం పరిపాలనా సౌలభ్యం కోసం చేసిన వర్గీకరణ మాత్రమే. దీనికి రాజ్యాంగ బద్ధత లేదు.

- కేబినెట్ మంత్రులు:**
 - మౌలిక రాజ్యాంగంలో (అమల్లోకి వచ్చిన వుడు) 'కేబినెట్' అనే పదం లేదు
 - 1978లో చేసిన 44వ రాజ్యాంగ సవరణ ద్వారా 'కేబినెట్' అనే పదాన్ని అధికరణ 352లో చేర్చారు
 - ప్రభుత్వంలో కీలక శాఖలు నిర్వహించే మంత్రులు కేబినెట్ హోదా కలిగి ఉంటారు
 - కేబినెట్ మంత్రులు తమ శాఖలకు అధిపతులుగా స్వతహాగా నిర్ణయాలు తీసుకోవచ్చు. వారి శాఖల విషయంలో కేబినెట్ మంత్రులే అంతిమ నిర్ణయాధిపతులు
 - కేంద్ర మంత్రి మండలిలో కేబినెట్ కు చాలా ప్రాధాన్యత ఉంటుంది
 - కేబినెట్ నుంచి ఏర్పడే రాజకీయ వ్యవహారాల కమిటీ 'సూపర్ కేబినెట్'గా వ్యవహరిస్తుంది.
 - కేబినెట్ మంత్రులు వారానికి ఒకసారి సమావేశం కావాలి ఉంటుంది
 - సాధారణంగా కేబినెట్ మంత్రుల సంఖ్య 15-20% వరకు ఉంటుంది
 - అన్నీ ముఖ్య నిర్ణయాలు ప్రధానమంత్రి నేతృత్వంలోని కేబినెట్ తీసుకుంటుంది
 - అధికార పార్టీలో అత్యంత ప్రాబల్యం, పరిపాలన అనుభవం ఉన్నవారిని కేబినెట్ మంత్రులుగా ప్రధానమంత్రి ఎంపిక చేస్తారు.
 - ముఖ్యమైన శాఖలైన రక్షణ, హోం, రైల్వే, వ్యవసాయం మొదలైన వాటికి కేబినెట్ మంత్రులు ఉంటారు.

- స్టేట్ (రాజ్య) మంత్రులు:**
 - స్టేట్ మంత్రులు కేంద్రంలో కొన్ని శాఖలను స్వతంత్రంగా వ్యవహరిస్తారు. విధి నిర్వహణలో ప్రధానికే నేరుగా జవాబుదారీగా ఉంటారు
 - మంత్రిత్వశాఖలోని కొన్ని విభాగాలకు వీరికి ఇండిపెండెంట్ చార్జ్ కూడా ఇవ్వవచ్చు
 - కేబినెట్ మంత్రులకు వీరిపై అజమాయిషీ ఉండదు
 - ఈ రకమైన మంత్రులు కేబినెట్ సమావేశాలకు హాజరుకారు. అంటే వారి శాఖలకు సంబంధించిన అంశాలపై చర్చకు ప్రధాని ఆహ్వానం మేరకు మాత్రమే హాజరువుతారు.
- డిప్యూటీ మంత్రులు:**
 - కేబినెట్ మంత్రులకు సహాయపడేందుకు నియమితులైన మంత్రులను డిప్యూటీ మంత్రులు అంటారు
 - వీరు పూర్తిగా కేబినెట్, స్టేట్ మంత్రులకు సహాయకులుగా పనిచేస్తారు
 - వీరికి ఎలాంటి స్వతంత్ర ప్రతిపత్తి ఉండదు
 - వీరు కేవలం ఏదైనా ప్రత్యేక సందర్భంలో మొత్తం మంత్రి వర్గ సమావేశానికి మాత్రమే హాజరువుతారు
 - ప్రస్తుతం డిప్యూటీ మంత్రులను నియమించటం లేదు

సూపర్ కేబినెట్ లేదా అంతరంగిక కేబినెట్/ కెపెన్ కేబినెట్:

ప్రధానమంత్రి అధ్యక్షతలో సుమారు 15 నుంచి 20 మంది మంత్రులతో ఉన్నత స్థాయిలో నిర్ణయాలు తీసుకోగల ఒక చిన్న సమితి కేబినెట్ అయితే దీని కంటే ఎంతో చిన్నగా కూడా ఒక కేబినెట్ ఉంటుంది. దీనినే 'ఇన్నర్ కేబినెట్' (అంతరంగిక కేబినెట్) లేదా కెపెన్ కేబినెట్ అంటారు. ఈ కేబినెట్లో వాస్తవంగా అధికారం కేంద్రీకృత మవుతుంది. ఇందులో ప్రధాన మంత్రి, అతనికి అత్యంత విశ్వసనీయమైన సహచరులు కేవలం ఇద్దరి నుంచి నలుగురు మాత్రమే ఉంటారు. రాజకీయ, పరిపాలన, వ్యవహారాల్లో అత్యంత ప్రధాన నిర్ణయాలతో వీరు ప్రధాన మంత్రికి అండగా ఉండి, తగిన సలహాలు ఇస్తారు. దీనిలో కేంద్ర మంత్రులే కాకుండా ఎవరైనా బయటివారు అంటే స్నేహితులు, కుటుంబ సభ్యులు కూడా

ఉండవచ్చు.

- పెద్ద కేబినెట్ కంటే ఈ చిన్న సమితి నిర్ణయాలు తీసుకోవడంలో ఎంతో సమర్థవంతంగా ఉంటుంది
- ముఖ్యమైన రాజకీయ సమస్యలపై తీసుకునే నిర్ణయాల రహస్యాలను ప్రధాన మంత్రిని తెలియచేయవచ్చు
- ప్రభుత్వ వ్యవహారాలను తొందరగా నిర్ణయించడానికి ఇది తోడ్పడుతుంది.
- దీని ప్రస్తావన రాజ్యాంగంలో లేదు
- ఎన్. గోపాలస్వామి కమిటీ కూడా దీన్ని సూచించలేదు
- ప్రధానితో తరచు వీరు సమావేశమవుతూ కీలక నిర్ణయాలు చేస్తారు
- మైఖేల్ బ్రెషర్ అనే రచయిత దీన్ని 'సూపర్ కేబినెట్'గా వర్ణించారు

కేంద్ర మంత్రిమండలి విధులు:

- భారతదేశంలో అత్యున్నతమైన విధాన నిర్ణాయక మండలి
- పరిపాలనకు అవసరమైన శాసనాలు రూపకల్పన చేస్తుంది
- లోక్ సభకు సమష్టి బాధ్యత వహిస్తుంది
- విదేశాంగ విధానం అంతర్జాతీయ ఒప్పందాల్లో కేబినెట్ తుది నిర్ణయం
- రాష్ట్రపతి పార్లమెంటునుద్దేశించి చేసే ప్రసంగ పాఠాన్ని రూపొందిస్తుంది
- బడ్జెట్ సహా దేశ ఆర్థిక విధానాలు రూపకల్పన చేస్తుంది
- విదేశీ దాడుల నుంచి, యుద్ధాల నుంచి రక్షించే రక్షణ బాధ్యతల్ని నెరవేరుస్తుంది
- దేశ పరిపాలనా నిర్వహణలో రాష్ట్రపతికి సలహాలు, సహాయాన్నిస్తుంది
- రాష్ట్రపతి తన న్యాయాధికారాలను కేంద్ర మంత్రి మండలి సలహా మేరకు నిర్వహిస్తారు.
- భారత విదేశీ విధానానికి రూపకల్పన చేస్తుంది
- పార్లమెంటులో బిల్లు ప్రవేశపెట్టి వాటిని ఆమోదించే విధంగా చర్యలు తీసుకుంటుంది
- కేంద్ర ప్రభుత్వంలో అన్ని నియామకాలు, పదకాలు, కేబినెట్ నిర్ణయం ప్రకారమే జరుగుతాయి
- రాష్ట్రపతికి విధుల నిర్వహణలో సలహా లిస్తుంది, వీటిని రాష్ట్రపతి తప్పనిసరిగా పాటించాలి
- రాష్ట్రపతి పాలన విధించిన రాష్ట్రాల పాలన వ్యవహారాలను పర్యవేక్షిస్తుంది (అధికరణ 356)
- రాష్ట్రపతి రాజ్యాంగబద్ధంగా నియమించే పదవుల పేర్లన్నింటినీ మంత్రిమండలి సిఫార్సు చేస్తుంది
- రాష్ట్రపతి అత్యవసర అధికారాలన్నీ మంత్రి మండలి సలహామేరకు మాత్రమే నిర్వహిస్తారు
- శాంతి భద్రతల పరిరక్షణలో రాష్ట్రాలకు సహకారాన్ని అందిస్తుంది
- ప్రభుత్వ విధి విధానాలను రూపొందించి, అమలు చేస్తుంది

మంత్రుల బాధ్యతలు-సమష్టి బాధ్యత:

- పార్లమెంటరీ ప్రభుత్వం అత్యంత ముఖ్య లక్షణం సంయుక్త బాధ్యత
- ఈ నియమాన్ని రాజ్యాంగ నిర్ణయాల బ్రిటిష్ రాజ్యాంగం నుంచి గ్రహించారు
- ప్రకరణ 75(3) ప్రకారం మంత్రులందరూ సంయుక్తంగా లోక్ సభకు బాధ్యత వహిస్తారు
- అంటే లోక్ సభ విశ్వాసం ఉన్నంత వరకు వారు పదవిలో ఉంటారు
- మంత్రి మండలిలో ఒక మంత్రిపై ప్రవేశపెట్టిన అభిశంసన తీర్మానానికి అందరు బాధ్యత వహించాల్సి ఉంటుంది
- కేబినెట్ తీసుకున్న నిర్ణయానికి మంత్రులందరూ కట్టుబడి ఉండాలి
- మంత్రిమండలి నిర్ణయాన్ని విభేదించే మంత్రి సాధారణంగా రాజీనామా చేయాల్సి ఉంటుంది
- ప్రధానమంత్రి లోక్ సభలో ప్రవేశపెట్టే విశ్వాస తీర్మానం వీగిపోయినపుడు మంత్రిమండలి మొత్తం రాజీనామా చేయాలి
- రాష్ట్రపతి పార్లమెంటును ఉద్దేశించి చేసే ప్రసంగానికి ధన్యవాదాలు తెలిపే తీర్మానం లోక్ సభలో వీగిపోయినపుడు ప్రభుత్వం రాజీనామా చేయాలి.
- ప్రతిపక్షాలు పెట్టే అవిశ్వాస తీర్మానం లోక్ సభలో నెగ్గితే ప్రభుత్వం రాజీనామా చేయాలి
- పైవేలు బిల్లులు లోక్ సభలో నెగ్గితే ప్రభుత్వం రాజీనామా చేయాలి
- ప్రతిపక్షాలు బడ్జెట్ కేటాయింపులపై లోక్ సభలో కోత తీర్మానాలు ప్రవేశపెట్టి నెగ్గినపుడు ప్రభుత్వం రాజీనామా చేయాలి
- ప్రధాని పదవి ఏ కారణంతోనైనా ఖాళీ అయితే మంత్రిమండలి మొత్తం రద్దవుతుంది
- అధికారంలో ఉన్న మంత్రిమండలి లోక్ సభ ఎన్నికల్లో తిరిగి విజయం సాధించినప్పటికీ వారు తమ రాజీనామాను సమర్పించి తిరిగి ప్రమాణ స్వీకారం చేయాల్సి ఉంటుంది.
- భారతదేశంలో కేంద్ర-రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు సమష్టి బాధ్యత సూత్రంపై ఆధారపడి పనిచేస్తుంది.

వ్యక్తిగత బాధ్యత:

75 ప్రకరణం ప్రకారం మంత్రులు రాష్ట్రపతి అభిష్టం మేరకు అధికారంలో ఉంటారు. అంటే లోక్ సభలో మంత్రి మండలికి విశ్వాసం ఉన్నప్పటికీ రాష్ట్రపతి ఏ మంత్రినైనా తొలగించవచ్చునని దీని భావన. రాష్ట్రపతి, ప్రధాన మంత్రి సలహా ప్రకారమే ఏ మంత్రినైనా తొలగిస్తారు. ప్రధానమంత్రికి ఏ మంత్రితోనైనా అభిప్రాయ భేదాలు వచ్చినా లేదా ఏ మంత్రి పని విధానం సవ్యకపోయినా అతను ఆ మంత్రిని రాజీనామా చేయమని అడగవచ్చు లేదా అతన్ని తొలగించమని రాష్ట్రపతికి సలహా ఇవ్వవచ్చు. మంత్రులు వ్యక్తిగతంగా ప్రధానమంత్రికి బాధ్యత వహించాల్సి ఉంటుంది.

AP & TS 10th Class - EM & TM సాక్షి SAKSHI EDUCATION

- Study Material
- Model papers
- Previous Papers

Visit: www.sakshieducation.com